

סימן עה

להכריע מ"ה ליפא מיהלם נ"י אנד"ק מאוניטערשץ.
 בדבר אשר נסתפק ב"ת בחמץ של כלאי הכרם הם עובר עליו
 בצל יראה דהא כיון דאסור בהנאה מטעם כה"כ לאו ברשותו קאי
 ואף דשני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאלו כן
 ברשותו ואחד מהם חמץ בפסח דוקא באיסור חמץ גלי רחמנא ולא
 באיסור אחר, וכבר העיר צדק המנ"ח, והנה גם הפמ"ג צפתיהם להל' פסח פ"א סי' ע' נסתפק בזה ולא העלה דבר ברור, ולענין נראה
 דכיון דחמץ אינו ברשותו של אדם מלד איסור שבו ועשאו הכתוב
 כאלו ברשותו לכך אף בפנימיותם בו איסור כה"כ ג"כ הוי כאלו
 הוא ברשותו, וראי' מהא דאמרינן בב"ק דף ס"ט ע"ב אמר רבא
 אי לא דאמר ר"י לנועין ור"ד אמרו דבר אחד הו"ל מלח מלח
 לנועין ר"מ הוא לאו אמר ר"מ מעשר ממון גבוה הוא ואפי"ה לענין
 פדיוס חוקמי רחמנא ברשותי וכו' אף הכי קדש נמי דכתיב גבי
 כרם רבתי אפי"ה דלאו ממון ידיד' הוא חוקמי רחמנא ברשותי לענין
 אחריו דהא כי איתא ברשותו נמי הא לאו ידיד' הוא וכו' מלי מחיל
 משו"ב מלי מחיל וכו' יעו"ש. ומבואר מה דכיון דכרם רבתי לאו
 ממון ידיד' וחוקמי רחמנא ברשותי לענין פדיוס ממילא אפילו
 כשהוא ביד אחר יכול לחללו, וה"ל כיון דחמץ בלאו הכי אינו ברשותו
 וחוקמי רחמנא ברשותו לענין צ"י וצ"י וכו' ה"ל כשהוא כרם משום
 כה"כ ואינו ברשותו משום לתא דכה"כ נמי ברשותו מיקרי ועובר,
 ויחסן שגם ר"י מודה לסברת רבא אלא דק"ל דלנועין ור"ד לא צ"י
 ברשותו כלל בשום דבר וכמ"ש רש"י שם בב"ב מאן חנא.
 והנה הר"ש רפ"ק דפסחים כתב בשם הגאונים דישאל
 שהפקיד חמץ אלל עכו"ם אין המפקיד עובר עליו אפי"ה דהחמץ שלו
 כיון דאינו ברשותו והר"ש שם בשם הגאונים דכיון דהשאלה הנפקד
 את ביתו לשמירת ממון ביתו דהמפקיד קרינן צ"י יעו"ש ובעו"ש
 חו"ה סי' ת"מ. ועפ"י מ"ש נראה דאפילו אם נימא דלא קרינן
 צ"י ביתו דהמפקיד וא"כ לאו ברשותו הוא אפי"ה עובר דהמפקיד
 כיון דחמץ בלאו הכי אינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאלו הוא
 ברשותו וא"כ מ"ל כשהוא בביתו או בבית הנפקד, והמכילתא שהביאו
 הגאונים שם יש לפרש בענין אחר והארכתי בחדושי ואבנ"ל.
 אמנם עיקר היסוד שלי מהגמ' בב"ק דף ס"ט ה"ל יש לזון
 בזה ולומר דהא דבחמץ עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו לחייב עליו
 צ"י היינו טעמא דהא אי נימא דאינו ברשותו וממילא לא עובר
 עליו צ"י וא"כ אינו מחוייב לעצרו מן השולש ויחזור ליתרו אחר
 הפסח וא"כ הו' ברשותו כיון דיכול ליהנות ממנו אחר הפסח,
 ובשו"ת שאגת אריה סי' פ"ג כתב צאמה הל"ש דחמץ לאחר הפסח
 מותר ברשותו מיקרי ובמקור חיים סי' תל"א השגה עליו דכיון
 דמחוייב לעצרו לאו ברשותו מיקרי כיון דאסור לקיים אותו על אחר
 הפסח, וכיון דהא דחמץ אינו ברשותו היינו דוקא ע"י שצובר צ"י
 וצ"י וכו' חנה מלד איסור חמץ אצל חמץ של כה"כ או שהפקיד
 בחמץ ביד אחר אינו ברשותו אפילו אם תאמר שאינו עובר צ"י
 דהא כה"כ אין לו ביתר לשלם וכן כשהפקידו ביד אחר דבדולאי
 אינו ברשותו בזה לא גילתה החזרה מידי, אצל שם בכרם רבתי כיון
 דלענין פדיוס חוקמי רחמנא ברשותו צ"י שום טעם וכו' וכו' וא"כ
 ה"ל כשמונה ביד אחרים כיון דאין שום טעם לחלק ביניהם.
 ועפ"י הסברה ה"ל דחמץ שאני דהא דעשאו הכתוב כאלו
 ברשותו בהכרח דא"כ ולא יעבור צ"י וצ"י צאמה יחיד ברשותו
 א"כ חמץ של כה"כ אינו עובר צ"י וכן כשהפקידו ביד אחר ונדקו
 דברי הגאונים שצ"ל ה"ל אמנם נראה דלר' יהודה בפסחים דף
 כ"ט דאמר דחמץ אסור לאחר הפסח בהנאה מה"ל וע"ש בסוגיא
 דאפילו חמץ של עכו"ם דלא עובר עליו צ"י אסור לאחר הפסח
 דלא כראב"י שם וא"כ לר"י הא דעשאו הכתוב בחמץ כאלו הוא
 ברשותו צ"כ גזי"כ הוא ואין לנו שום הכרח להא דאין לומר דהכרח
 הוא דא"כ דנימא דאינו ברשותו ולא יעבור צ"י א"כ ישארו לאחר
 הפסח וחו מיקרי ברשותו ועובר, דהא ליתא דהא חמץ אסור בהנאה

הו"ל ממנו כלי צה"כ ואמרו ל"ש אלא בלוקח מן התגר אצל בלוקח
 מצה"כ אין לו אונאה מפני שדרך צה"כ שלא ימכרו כלי תשמישין
 עכ"ל, ומבואר מדבריו דהא דאין אונאה לקרקעות לאו גזי"כ הוא
 אלא מסברה כמו בצה"כ המוכר כליו דאין לו אונאה מפני שאינו
 מוכרן רק כשמצדן לו בדמים וכו"כ בקרקע שאין דרך גזי"ל למכור
 קרקעותיו. ומדברי הרמב"ן אלו מוכה דהא דצה"כ המוכר את
 כליו אין לו אונאה היינו אפילו כשהוא אצל צה"כ דא"כ אכתי הולך
 קרא דאין אונאה לקרקעות לענין אם נתאנה מוכר. ובח"מ סי'
 רכ"ז סעיף כ"ג צ"כ משמע דוקא כשהוא לוקח אצל בעור שם
 הביא בשם הרמ"ה דה"ל כשהוא מוכר ל"ש אונאה, וצ"י שם
 תמה על הרמ"ה ומדברי הרמב"ן ה"ל סיעתא לשיטת הרמ"ה,
 וע"י צ"כ שם צ"י שחולק על הרמ"ה גם בחוס' צ"י י"ל ד"ה והתן
 משמע דלא כותיה וע"י מח"ל ה' אונאה סי' כ, גם גוף סברה רמב"ן
 דהא דרשין מקרא דאין אונאה לקרקעות היא אסמכתא יש לעיין
 צ"י נ"י ואבנ"ל.

ובגוף פלוגתא ר"י ורצ"ב צ"כ דף ע"ה לענין הדמים מודיעים
 דחכמים סביר דאין הדמים מודיעים ופריך צ"כ שם ולי אין
 הדמים מודיעים ליהוי ביטול מקח ומשני כי אמור רצ"ב אונאה
 וביטול מקח כבדי שהדעת עושה אצל כבדי שאין הדעת עושה לימור
 מתנה יחיד ל"י יעו"ש, וכתבו התוס' שם בב"ב אצל דליכא למיפדך
 מהכא לר' באמר משה פקדון דהתם אין המעשה קיים כל עיקר
 אצל הכא לענין למד המקח קיים ואין סברה שמשום האמד לא יחזיר
 והמשותף יחזיר ומיכה הכי שמואל ל"ש באיחור נשך דף ס"ג גבי מאן
 דיוק פשיטא מחזירי ואשכח יתירהם אס כבדי שאין הדעת עושה
 ל"ל לאכדורי לימור במתנה יחיד יחיד עכ"ל, והנה לנאורה אדרבא
 מכך דאחרי נשך הוא סחירה לתירון החוס' ה"ל דהא לפי תירון
 החוס' אין סברה לחלק המעות לחלוק וכו' דמקצתו נחלש להמוכר
 דהא משום למד בודאי הם שלו לכך אמרינן דגם השאר נתנם לו שלא
 ע"מ להחזיר א"כ הכא דקא נתן לו בהלוואה ומחוייב להחזיר והמותר
 אנו מסופקים אם בפקדון או במתנה נימא דודאי פקדון הוא
 ומחוייב להחזיר כמו הסך שנתן לו בבירור בחזרה הלוואה, ומלשון
 החוס' משמע שאין טעם זה שייך שם אצל ג"כ אין סחירה משם,
 ונראה דבשלמא גבי למד כיון דמקצת המעות בודאי שייך למוכר
 בעד האמד ממילא אמרינן דגם המוכר נתן לו במתנה דאין הבדל
 בין מתנה או פרשון האמד, אצל הכא כיון דא"ל לומר דמותר המעות
 נתן לו בהלוואה דהא בפירוש אמר לו שמלה לו רק סך כך וכך
 והמותר בין דנימא דנתן לו בחזרה פקדון או בחזרה מתנה עכ"ל
 אינו דומה כלל להמעות שנתן לו בהלוואה דהלוואה להלוואה יתנה
 אצל משום פקדון חזר צ"י וכו' שלא נשתמש בזה אין חייב הנפקד
 באונסין כמבואר בח"מ סי' רכ"ז וע"י מ"ש הגאון בצ"ב העוזר
 בח"מ סי' מ"ז, וא"כ אין משם סחירה להכ"ל רק דאכתי לא מהיישג
 מדוע לא נימא שם נמי פקדון כמו במקדש אחריו לר' רח פשוט
 בכוונה חוס'.

ובגמ' בב"ב דף ע"ה ע"ש קושיית החוס' ה"ל דעל פי סברתם ה"ל
 מיושב נמי הך דצ"מ, דנכאורה בפשיטות י"ל דאי אפשר לומר שנתן
 לו במלה המעות בפקדון דהא ודאי דאסור להמלוך ליהנות מהלוך
 שלא מדעת מטעם רבית ואפילו בדבר שרגיל לעשות לו בלא הלוואה
 כמ"ש החוס' לקמן דף ס"ד ד"ה אצל, וכשנימא דהכי דעת המלוך
 לפקדון עבר על איסור רבית שרוא ליהנות מן הלוך שיסמור לו
 פקדונו ואחזקי אינשי צרישי לא מחזיקין לכך תולין לומר במתנה
 יחיד ליה, וע"י כעין זה צ"י פ"ד מה"ל מלוך ולוה ה"י ובמשל"מ
 שם. אלא דעדיין קשה דילמא ה"ל בדעתו שפרוטה אחת מהך מותר
 המעות תהיה שלו בשכר שימור הפקדון וכו' לא הוי רבית כמו צ"י
 סי' קע"ז, אולם לסברה החוס' ה"ל נראה דהא עכ"ל מוכרח לומר
 שפרוטה אחת מהך מותר נתן לו בשכר וע"מ שלא להחזיר וא"כ
 הו' חלין גם כל המותר שאנו מסופקין דבמתנה נתן לו וכמו לענין
 למד וא"ש.

משולם ראטה

הא נשעית הגאונים הרי יכול להוציא מרשותו לרשות אחר, אכן עפ"י הג"ל ח"ס דע"כ לא קאמרי הגאונים אלא להוציא לרשות אחר קודם שיבוא איסור חמץ אבל כיון שצא איסור חמץ ואוקמי רחמנא ברשותיה אפילו הוציאו לרשות אחר לא נפקא מרשותיה כסדרת רצא הג"ל. אכן האמת יורה דרכו דגם רצא לא אמר רק דהוי מצינ לומר כך אבל אין האמת כן והכי דייק לישנא דרצא. "אי לאו דאמר ר"י והיינו דאם לא הי' לנו דרך אחר ליישב דעת הגאונים היינו מוכרחים לומר כן אבל כיון שיש לנו דרך אחר ליישב דעתם אין לנו לחדש כזאת, דא"כ למה לנו לאוקמי הגאונים כר"ד דלית הלכתא כוותיה הרי יותר יש לנו לאוקמי הגאונים כר"מ דהלכתא כוותיה אלא ודאי לפי האמת יש לנו לומר דמע"ש לר"מ חידוש הוא ואין למדין ממנו דהוא נגד הסברה דדבר שהוא ברשות אחר יחי' בכלל אוקמי ברשותיה וצ"ב לע"ד, ואלה הפוסקים החולקים על הגאונים היינו מטעם אחר כמ"ס הרא"ש דכיון שהשאלה לו את ציאו לשמירת ממונו וכו' אבל עכ"פ אכתי לא נפשט ספקו של המג"ח הג"ל דזה אינו ברשות אחר אלא שלא היה ברשותו ושפיר י"ל דע"י שצא איסור חמץ והתורה אוקמא ברשותיה הגם שצ"ב איסור חמץ אינו ברשותו מ"מ אוקמא ברשותו (ומדין ביטול אין ראיה כמ"ס למעלה).

והנה אם נאמר כד השני דצב"כ אינו עובר עליו על צ"י יש לי להסתפק אם עכ"פ יש צו חיוב ציבור מדרבנן כמו צביעלו, והיינו לפי הטעם שכתבו החוס' דלכן צביעלו לריך ציבור מדרבנן משום דיש צו כרת לכן החמירו לחוש דלמא אחי למיכל מיניה ח"כ גס צב"כ לריך ציבור מדרבנן כשיצא להיתוסף עליו איסור כרת, או אפשר הא דביטלו לריך ציבור מדרבנן אין הטעם כמ"ס החוס' מאד דלמא אחי למיכל מיניה אלא דהטעם משום דחששו שמא לא ציטל בלב שלם וכמו שחשש בירושלמי לענין עבר עליו הפסח דגם צביעלו אסור לאחר הפסח משום דחיישין שמא לא ציטל בלב שלם אע"ג דכל איסור חמץ שצבר עליו הפסח לידון רק מדרבנן וכ"כ בפסח עלמא דאיכא איסור צ"י של תורה, וכבר רמז לזה הר"ן ריש פסחים דלכן חיקו חכמים דייקא ולא סמכו על הביטול דשמא לא ציטל בלב שלם, וע"י פרי' שפירש בן דבדרי רש"י ריש המסכתא שכתב בודקין וכו' שלא יעבור על צ"י וכו'. ולענ"ד נראה דצוה יש לפרש דברי הגמרא פסחים דף מ"ט דנחלקו שם ר"מ ור"י במשנה דהולך לשחוט את פסחו וכו' עד כמה חוזר דר"מ אומר בזכית ור"י אומר בזכית וקאמר בגמרא עטם מחלוקתם דמ"ד בזכית ס"ל דבעומתא כך שיעורו לחזרה ומ"ד בזכית ס"ל כאיסורו כך שיעורו לחזרה, והנה לא מלאתי לשום אחד מן המפרשים שיתן טעם לדברי ר"י דמה ענין עומתא לחזרה בשביל איסור חמץ, וי"ל דצוה נחלקו דר"מ ס"ל דהטעם דצביעלו לריך ציבור מדרבנן היינו משום דלמא אחי למיכל מיניה ולכן כאיסורו בזכית כן חזרו ור"י דס"ל בזכית ס"ל דהטעם דלריך ציבור מדרבנן צביעלו היינו שחששו חכמים שמא לא ציטל בלב שלם וא"כ כמו דלענין עומתא שיעורו בזכית דצוה מיקרי אוכל חסוד וכיון שצביעור כזה הוא אוכל חסוד שפיר יש לחוש שמא לא ציטל בלב שלם משא"כ צאין צו רק כזית אינו שיעור חסוד דנימא שלא ציטלו בלב שלם וזה ברור בטעם מחלוקתם. וא"כ לפי' למאי דקיי"ל דשיעור חזרה בזכית ע"כ הטעם דצביעלו לריך ציבור מדרבנן אינו משום דלמא אחי למיכל אלא משום דשמא לא ציטל בלב שלם, וא"כ אם נימא דצב"כ וכדומה אין צו חיוב צ"י שוב אפילו מדרבנן אין לריך ציבור כמוצאן. ואם נאמר כן נראה דמוכח מהך מחיתין דהולך לשחוט את פסחו דגם צב"כ עובר צ"י דא"כ למה נחזי עזה צאין שהוא שיצטל בלב דעכ"פ לריך ציבור מדרבנן וכן צ"ב שכות דלריך לחזור ולצער הרי היה יותר עוב שצ"י כך וצ"י כך ידור הנאה לאסור את החמץ בקונם על עצמו ועל כל העולם ע"ד רבים. וליכא אפילו איסור דרבנן כג"ל ואף דפל דעת רבים יש לו התרה לדבר מזה מ"מ צוה אפילו לאחר הפסח לא יחי' במציאות התרה כלל דא"כ עובר על צ"י למפרע אלא ודאי מוכח דגם צאופן זה אוקמא רחמנא ברשותיה וכמו כן צב"כ ויהי ראה גדולה לענ"ד. אכן יש לדחות קצת דהנה השאלות הקשה למה לריך לאשמועין

לעולם וא"כ הא דעשאן הכתוב ברשותו לעבור עליו צ"י וצ"י הוא גזירה"כ וא"כ ממילא בחמץ של כה"כ כיון דאסור בהנאה מלך כה"כ אפ"ה עובר צ"י וצ"י כיון דצלאו הכי אינו ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו ברשותו וכן כשהפקיד חמץ ביד אחר עובר וכמו דאמרין בצב"ק דף ס"ט לענין כרס רבתי כה"ל, והגאונים שכתבו דבהפקידו נביד אחר אינו עובר היינו חליצה דר"ש דוקא בחמץ לאחכ"פ שרי אצל לר"י דאסור בהנאה לאחכ"פ ח"כ אין שום סברה צב"כ דעשאן הכתוב כאלו ברשותו מפאת איסור חמץ וכיון דאפ"ה עשאן הכתוב כאלו ברשותו וא"כ ה"כ כשהפקידו ביד אחר כברשותו וזה ברור. ומיושב צוה קושיית הג' בשאג"א סי' פ"ג על שיעת הגאונים :הג"ל דבחמץ שאינו ברשותו אינו עובר ח"כ מאי מקשו ליה רבנן ור"י בפסחים דף כ"ז צב"כ דליף שם ר"י דאין ציבור חמץ אלא שריפה מותר וקאמרי ל"י רבנן כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין דאם לא מלא ענין לשרפו יהא יושב ובעל ואמאי יהא יושב ובעל הא יוכל להוציאו מרשותו או יפקיר ברשות אחר הכחם שם ותו לא יעבור צ"י וצ"י יע"ש, ועפ"י ח"ש דרבנן פרכי ליה לשיטתו דהא ר"י סובר דחמץ לאחכ"פ אסור בהנאה וא"כ והנאה מרשותו אינו מועיל כלל כיון דצלאו הכי אינו ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו כהא דפרכי ל"י רבנן שם ואח"כ אשם חלוי וחטאת העוף הבה על הספק לדברך יוכיחו יע"ש וא"ש.

ובפסחים דף ז' צב"כ דאמרין שני דברים אינם ברשותו של אדם חמץ צפסה וכו' פירש"י להתחייב עליו צ"י וצ"י ולכאורה קשה ממדוע לא פירש רש"י כפשוטו להתחייב בעשה דתשביחו וכבר עורר בצוה הל"ה שם. ונראה דמפשטות דברי הש"ס משמע דהא דעשאי אכתיב לחמץ כאלו הוא ברשותו גזירה"כ הוא כמו צוה צב"כ ולכא"י נצחמן מסבירא נמי הכי הוא דהא אם נימא דאינו ברשותו וא"כ ואינו מחוייב לצער וישאיר אותו עד לאחר הפסח ויכיר מותר וא"כ נמ"כ"ט גופא ברשותו מיקרי, ולכן פירש רש"י להתחייב צ"י וצ"י ויחינו דנהי דהא דקייצו רחמנא בעשה דתשביחו לאו חידוש הוא דהא חלי"כ צוה"י ברשותו הוא אבל לבתר דחייב רחמנא בעשה דתשביחו ואפ"ה אם לא תשביחו עובר נמי צ"י הא ודאי גזירה"כ כמו צוה צב"כ ודו"ק. וצוה נסתר קצת ממה שכתבתי לעיל.

שוב התבוננתי דאפילו אם הי' דין זה דרצא צב"ק דף ס"ט גשאר לפי המסקנה מ"מ לא דמי לנ"ד, דצשלמא התם דכבר אוקמא והתורה ברשותו קודם שצא ליד אחר לכן יש סברה לומר דגם כשצא אח"כ לרשות אחר לא נפקא מרשותיה דמרא קמא, אבל בדבר שאלא מרשותו מכבר קודם שצא איסור חמץ לא אוקמא תורה ברשותיה כשצא זמן איסור חמץ, וחדע לך דא"כ איך מהי ביטול קודם זמן ואיסורו שמוציאו מרשותו למה לא נימא דכשצא זמן איסור חמץ צב"כ הוא ברשותו, וכ"כ דבר שמכבר אינו ברשותו דלא נאמר דכשצא זמן איסור חמץ התורה אוקמא ברשותו. כן אמר כי לפמ"ש בצמקום אחר לפרש דברי הר"ן שכתב בטעם הביטול משום דחמץ אצל"ה אינו ברשותו אלא שהתורה אוקמא ברשותו לכן בגילוי דעת סג"י, ולכאורה דבריו אינם מוצגים דלפי דבריו הביטול אינו חל זרק בהתחלת זמן האיסור וקשה מי איכא מידי דאלו השתא לא חייל זולתהר זימנא חייל, ובתבתי דהר"ן לעמיה חז"ל דס"ל דסילוק מהי נגס בדאורייתא (ועיין קל"ה סי' ר"ט) ולכן כ"ג צוה הזכות החדשה שזיכתה לו תורה ואוקמא ברשותו אדם יכול לסלק עצמו מחבות זו וכמו דמהי סילוק צנחלה הבאה לו ושז מלאתי בצמק"ה סי' תל"ד גשרמ לזה צמלות קלרות והארכתי צוה בצמק"ה, וא"כ עכ"פ אין ראיה נמדון ציטול כלל כמוצאן, אכן מ"מ סברתי נכונה דיש לחלק דשאני דבר שצבר יא מרשותו קודם שצא איסור חמץ, ויש סמך לחילוק זה ממ"ס החוס' בפסחים דף ו' לענין בהמה ארענא וכן צפרק חזקה וצב"ה דף ו' ע"י"ש. ואם כנים דברי אלה יש ליישב צוה קושיית השאג"א חרי' על הגאונים דס"ל דבחמץ המפקיד ביד אחר אינו עובר צ"י דא"כ מאי הקשו חכמים לר"י דס"ל אין ציבור חמץ אלא שריפה דסופו להקל דאם לא מלא ענין יהא יושב ובעל

למול את בנו הרי הוא בכלל לשחוט את פסחו דמילת זכריו מעבד וחירץ דהוי מצינן לאוקמי בשכר שחט את הפסח ותמח בגאון מבריי פיק בשאלת שלום דהרי שחיתת הפסח היא אחר חלות ואין קחני יבעלנו בלבו הא אחר שש לא מהני ביעול והיא פליאה עלומה, ולחומר הדבר לריך לומר דהא דקחני ויש לו חמץ בתוך ביתו אין הכונה חמץ ממנו אלא שיש לו עיסה מגולגלת ואם יחזור מיד עוד לא תחמץ באופן שלא ישהא שיעור מיל או שהעילה לגון וירא שמה יתחממו המים ביני ביני (ואף דנקט ויש לו חמץ מ"מ הא כן מפרש בדף ו' כך דהי' יושב בביתו יע"ש), וא"כ מיושב מה שהקשיתי דהא אין לו עשה שידור הגלה עד"ר דלולי יבוא קודם שתחמץ ותהי' מותרת לו ואעפ"כ לא יהיה בגדר מזה לישאל עליו בגדר עד"ר (שז' מלאחי בהגהות יד אפרים בא"ח סי' רמ"ט שכתב לפרש בן דברי המג"א שכתב דה"א לפרש כך דכולך לטענות חירוסין בחיוב"מ דאסור לעשות טענות חירוסין באחי"מ ולכאורה דבריו חמוסין דבלא"ה אין אפשר דמיידי בחיוב"מ דא"כ אין קחני יבעלנו בלבו וכתב ביד אפרים שהי' מקום לפרש המשנה ביש לו עיסה מגולגלת וכו' יע"ש, והנא"י). אולם מלמד שדוחק הוא לפרש כן, עוד זאת כי עדיין קשה הרי אפשר שיאסור מעשיו בקונס בתנאי אם תחמץ קודם שיבוא לביתו. ולכן ראיתי בג"ל היא ראייה שאין עליה חשובה.

ועלה בדעתי לפשוט הספק הג"ל מכירושלמי פסחים פ"ב ה"א דאמר שם דלרבנן דאמרו חמץ בקבוצה חלות תודה שנעשו נותר אם נעשו נותר קודם זמן ביעורן בשריפה ואם לאחר זמן ביעורן מצטרפין ככ"ד, וע"ז הקשיתי גם כעשה נותר קודם זמן ביעורן מדוע השבתה בשריפה דוקא דהא ה"ל תחלתו להחמיר וסופו להקל דאם לא מלא עמים יהי' יושב ובעל ויעבור על כ"י וצ"י, וע"כ כיון דמחוייב לשפרו מעטם נותר ואסור בהגלה מפאת איסור אחר אינו עובר כצ"י כלל.

והנה לכאורה אין לדברים אלה מקום כלל דהא דאמרין בש"ס פסחים דף כ"ז שם לא מלא עמים לשפרו יהא יושב ובעל וכל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין ביינו דוקא מתורה ק"י דיליף ר"י שם מעיקרא אי אפשר למילף דהא סופו להקל אבל לבתר דיליף ר"י במה מצינו א"כ לא שייך למיפך כלל מזה תחלתו להחמיר וסופו להקל דכך הוא הדין א"כ הכי נמי לרבנן כיון דדינא הוא כיון שחל עליו מקודם איסור נותר מזהו בשריפה דוקא כמו נותר ומה בכך דסופו להקל. אולם כפי המבואר בסנהדרין דף פ"א צמי שנתחייב בשתי מיתות צ"ד נידון בחמורה ור' יוסי שם דאמר נידון בזיקה הראשונה בהא עליו הא מוקי לה בגמ' התם בא"א ונעשית חמורה ומשום דאין איסור חל על איסור אבל אי לאו הכי נידון בחמורה בהא עליו אח"כ וא"כ הא דקאמר בירושלמי דמלתו בשריפה ע"כ ביינו משום דשריפה חמור מקבוצה דאי קבוצה חמור א"כ היה נידון בחמורה אף דאיסור חמץ מאוחר מנותר וע"ז שפיר קשה הא תחלתו להחמיר וסופו להקל. ובהא דקאמר בירושלמי שם דאם נעשו נותר לאח"ז איסורין מלתן בקבוצה יתכן בפשיטות דהיינו טעמא דאין איסור נותר חל כלל על איסור חמץ דקדים ונותר אינו לא כולל ולא מוסיף משא"כ חמץ על נותר בודאי חל דהא חמץ ה"ל כולל וכשכח זמן איסור חמץ נאסרו גם עיסות שאין נותר. ועוד לאלקי מלך צה צביאור דברי בירושלמי בג"ל ואין הזמן מסכים עמדי להאריך.

ועי' בירושלמי ריש פסחים ר"י צבי חרות שצירושלים שאוכלין שם חלות תודה ורקיקי חיר מהו שיהיו לריבין דזיקה וקאמר הרי בדוקות כן משום נותר (ופירוש המפרשים דהרי נאכרין בן לשפרו מיד מלך הותר), עכ"פ מבואר מזה דנותר חייב בביעור משום חמץ אף שאסור בהגלה משום נותר, א"כ ה"ה כה"כ אפילו אם נאמר דכה"כ אף שא"ל ביעור מה"מ מדרבנן לריך ביעור מלך דלמא אחי למיכל מניח ודלא כמ"ש למעלה מ"מ נותר דה"א לומר כן דהא נותר לא ניתוסף איסור ברת ע"י החמץ וגם מבואר בפסחים דף ו' דבהקדש דבילו מניח וכו"ש נותר (ועיין ג"ל שם).

ומה שהביא כ"ח ספק בשם האחרונים בחמץ של תרומה עמאה אם הוא בשריפה דוקא, וע"כ מקום הספק הוא אם א"א בשריפה מיד אם ישבעו עד שיוכל לשפרו, וזה דבר שא"א לאמרו דבשכיל מלת שריפה ישבעו ויעבור על כ"י ועשה דתשבתו, ור"ח לזה דא"כ אין דיוק בפסחים דף כ' דר"ע דיליף דה"א לומר דביום הראשון ביינו יו"ט משום דאסור לשפרו ודיוק הגמרא דש"מ דס"ל לר"ע אין ביעור חמץ אלא שריפה וקשה מג"ל הא י"ל דר"ע דיוק דה"א לומר דקרא מיידי ביו"ט דכיון דכתורה כללה תשבתו ומה יעשה בחמץ של תרומה עמאה שמואל דוקא בשריפה, אלא ודאי כג"ל.

ומה שהקשה כ"ח במתניתין דבילד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט לשיטת החוס' בביצה דף כ"ד שהולקוס על רש"י שכתב שם דגם השבתה שלא בשריפה אסור ביו"ט בתרומה עמאה משום דכתורה תשבתה להעביר ותחוס' חלקו ע"ז וכתבו דהא דלוינו מצטרף חלה שנתמאת בהשבתה אחרת משום דמלוותה בשריפה דוקא ובהקשה למא חגי כאן בילד מפרישין הא כיון דה"א בשריפה ישבת באופן אחר, אינו יודע מה זו קושית דשנמא אם לא כי שם עשה שם ודאי היו אומרים להשבתו צמח דאפשר אבל כל הכך תנאי שם כל אחד נותן עשה אין לעשות לפי שיטתו א"כ גם צה איכא חירון החוס' בג"ל דלמה יבעל מלת שריפה שאמרה חורה.

ומה שמאן רש"י בחירון החוס' נלע"ד דרש"י צה לטעמיה חז"ל דהא דס"ל לרש"י שבת דף כ"ח דתרומה עמאה רק מדרבנן צ"י שריפה דוקא אבל מה"מ ביעורו בכל דבר, שנית ס"ל לרש"י במ"ס ביצה דף ל"ב דמוקא מחמת איסור דרבנן לא אמרינן, והנה החוס' שבת דף כ"ד הקשו דלמה אסור לשרוף תרומה עמאה ביו"ט הא חזי ליהנות ממנו בשעת ביעורו וחירון ריב"א דכיון דאיכא מזהו בשריפתו ואיכא לורך גבול אף דאיכא ג"כ לורך בדיוט אסור ביו"ט כמו נדרים ונדבות דאין קרבן ביו"ט, והנה לפי שיטת רש"י דמלות שריפה בתרומה עמאה היא רק מדרבנן אבל מה"מ ביעורו בכל דבר אשר אין צמח איסור מלאכה א"כ מה"מ שריפתו אינה לורך גבול ולא דמי לנדרים ונדבות וא"כ שריפת תרומה עמאה ביו"ט אינה רק איסור דרבנן, וכבר הוכיח הביטוי"ק בזה דמוקא מחמת איסור דרבנן לא אמרינן שאין כעט משום דלא גזרו על שבת ביו"ט אלא משום דאיסור דרבנן קיל ולא נהשב מוקא ע"ז, וא"כ למא אמרה המשנה לא יחזיק ממקומה משום מוקא, לכן הוכחה רש"י לפרש דגם השבתה בכל דבר היו מלאכה משום דאחשביה וממילא גם שריפתו היו לורך גבול, ודו"ק.

משולם ראטה

סימן עו

ע"ד שאלת משרד הדתות בעת הגסיסה של נשיא המדינה ד"ר חיים ויאמן בענין התכנית שהכירה הממשלה להלוייתו. העברתי עיני על קונטרסו של יד"י הגאון הגדול מופת הדור מבריי"א הרלוג שליט"א הרב הראשי לא"י, ולעשות רצונו חפצתי ובהני כותב צה את חוות דעתי.

א) מקום הקבוצה אם בירושלים או ברחובות? והגאון שליט"א בקונטרסו העיר ע"ז "פירוש דבריהם אם לא ליווה", ודבריו נכונים וברורים דאם ליווה פשיטא שצריכים לקיים לוואתו בכל אופן כמ"ש הרמ"א ביו"ד סי' שס"ג ס"ב, ועי' שו"ת אורח חיים סי' שאלה מ"ג וכתשו"ת חת"ס חלק שיש סי' ל"ז אות א'. רק עלינו לדון בשאלה זו אם לא ליווה מה דינו. והנה ביו"ד סי' שס"ג ס"ב נפסק שאין מוליכין את המת מעיר שיש בה בית קברות לעיר אחרת וכו"ש שם כתב בטעם לזה משום שהוא בזיון למתים הקבורים בעיר שמה בה, וכתשו"ת זכרון יוסף חור"מ סי' ע' דזה טעם זה דא"כ אפילו ליווה על כך יהי' אסור אלא משום שהעלגול בזיון ואמר לו עיי"ש, אולם נעלם מהגאון בעל זכרון יוסף שמקור דברי הש"ך הוא מלוואת רבינו יהודה הכה"ר (שכספר חסידים) אות י"א שכתב שם: "אם יש קברות בעיר לא יעצרו המת לעיר אחרת לקבור כי המתים ששוכבים